

**UNIVERSITY
OF TURKU**

This is a self-archived – parallel-published version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details. When using please cite the original.

AUTHOR	Veli Pekka Toropainen
TITLE	Rikos ja rangaistus – Karkotuksesta palanneet
YEAR	2025
VERSION	Author's accepted manuscript
CITATION	Toropainen, Veli Pekka 2025: Rikos ja rangaistus – Karkotuksesta palanneet. - Aninkainen 29 (2): 8-10.

Rikos ja rangaistus – Karkotuksesta palanneet

Yhtenä keskeisenä rangaistusmuotona varkaudesta ja haureudesta tuomituille turkulaisille oli 1600-luvun mittaan karkotus kaupungin rajojen ulkopuolelle. Tähän rangaistukseen liittyi saumattomasti miesten ruoskiminen ja naisten piiskaaminen ennen kuin pyöveli saattoi heidät karkotukseen. Mikäli karkotettu palasi, käskettiin hänen poistua kaupungista mitä pikimmin. Tätä vaatimusta tehostettiin usein ruumiinrangaistuksella. Kolmannella kerralla pantiin toimeen lain palaamisesta määräämä kuolemantuomio hirttämällä, joka korvattiin toisinaan korvan leikkaamisella.

Porvari Staffan Raumalaisen tytärpuolta Anna Påvaldotteria syytettiin huhtikuussa 1641 varkaudesta. Hänen ylioppilailta Enevaldus Svenonikselta ja Svenonis Jonaelta viemänsä kuusi kirjaa ja paita oli saatu heti takaisin. Kirjansitoja Mickel Pintzer arvioi kirjat 11½ kuparitaalarin arvoisiksi. Anna oli varastanut myös isäpuoleltaan rahaa ja tavaraa. Isäpuoli kertoi, että häntä oli rangaistu jo vuonna 1630 siitä, että hän oli varastanut Naantalista lippaan, jossa oli ollut hopeaa ja liinavaatteita. Tytärpuoli oli karkotettu tuolloin kaupungista, kuten edellisenä vuonnakin suorittamistaan varkauksista. Oikeus tuomitsi Annan rikoksen uusijana Varkaan kaaren ensimmäisen luvun mukaan. Hovioikeus tarkensi hänen tuomiotaan ja määräsi hänet kolmeksi kuukaudeksi vetämään sontakärryillä epäpuhtauksia kaupungista tai suorittamaan muuta soveliasta työtä. Sen jälkeen hänet karkotettaisiin kaupungista. Mikäli hän palaisi, rangaistaisiin häntä kovin.

Kaupunginvouti Sigfrid Johansson valitti marraskuussa 1642 sitä, että vuonna 1641 kaupungista karkotettu varas Anna Påvaldotter oli jälleen palannut kaupunkiin. Hän oli majoittunut muun irtaimen väen tavoin äitinsä porvari Staffan Raumalaisen vaimon luo. Kysyttäessä hän ei vastannut, miksi oli tullut kaupunkiin. Hänen äitinsä sanoi tyttärensä olleen luonaan vain kahden viikon ajan. Äiti pyysi, että tytär saisi jäädä piiksi hänelle ja huolehtia hänestä hänen vanhuudessaan. Raati tuomitsi Annan kuitenkin Varkaan kaaren kolmannen luvun perusteella ruoskittavaksi ja karkotettavaksi kaupungista. Hovioikeus vahvisti vielä tuomion.

Toukokuussa 1643 oikeuden eteen marssitettiin varas Agnes Olofsdotter, joka oli ruoskittu ja karkotettu kaupungista vuonna 1639. Kun hän palasi vuonna 1641 kaupunkiin ja varasti jälleen, tuomitsi hovioikeus hänet ruoskittavaksi ja karkotettavaksi jälleen. Lisäksi häneltä määrättiin toinen korva leikattavaksi varkaan merkiksi. Hänen onnistui kuitenkin paeta ennen tuomion täyttämistä ja hänet saatiin vasta nyt kiinni kaupungista uusista varkaantöistä. Hovioikeus määräsi vanhan tuomion toimeenpantavaksi. Sain siis ruoskia Agneksen torin häpeäpaalussa 10. toukokuuta ja leikata toisen hänen korvistaan ennen karkottamista.

Turun pyöveliltä Mickel Henrikssonilta tiedusteltiin vuonna 1665, millaista väkeä Ilpoisten ja Pisun metsässä majaili sinne rakennetuissa kojuissa. Hän kertoi porvari Matts Paikelin tyttären juosseen itkien kaupunkiin Karjakadun tulliportista ja sanoneen, että miehet olivat ryövänneet hänen poimimansa marjat hirsipuun takaisessa maastossa Uudenmaantullin ulkopuolella. Pyöveli oli tällöin ottanut pistoolinsa ja kiirehtinyt jäljittämään miehiä. Hän oli tavoittanut heidät eräältä kalliolta ja kysynyt, miksi he ahdistelivat ihmisiä. Miehistä hän oli tuntenut linnasta karanneet laivamiehet Olofin ja Larsin. Kolmas oli sen sijaan ollut hänelle tuntematon.

Heistä Lars oli aikonut ampua hänet, mutta laukaus oli mennyt ohi. Pyöveli itse oli osunut Larsia vaatteisiin. Mickel Henriksson kertoi lisäksi, että hän oli kuullut edellisenä päivänä Ilpoisissa eräältä kerjäläispojalta, että tämä oleskeli laivamies Olofin vaimon luona Sotalaisten metsässä. Olof kävi siellä öisin tapaamassa vaimoan muiden miesten jäädessä ulos vartioon.

Kämnerinoikeudessa tutkittiin syyskuussa 1668 samaisen mestarismies Mickel Henrikssonin käytöstä. Hän oli hyökännyt Marttilan Ruskolasta olleen ratsumies Henrik Märtenssonin kimppuun ja vanginnut tämän omavaltaisesti taloonsa. Koska hän oli kohdellut ratsumiestä pahoin ja vanginnut tämän laittomasti, sai hän Valan kaaren 21. ja 26. lukujen perusteella 160 markan sakon. Marraskuun 5. päivä julistettiin hovioikeuden tuomio, jonka mukaan tuomiota muutettiin, sillä Mickel ei voinut maksaa sakkojaan. Siksi hänet ruuskittiin kovin ja karkotettiin.

Entinen pyöveli Mickel Henriksson, joka oli karkotettu koko Suomen suuriruhtinaskunnasta, oli palannut kaupunkiin maaliskuussa 1670. Hän ilmoitti, että hänellä oli suuri hätä vaimonsa ja lastensa toimeentulosta ja siksi hän pyysi päästä takaisin virkaansa. Asiaa tiedusteltiin hovioikeudelta ja hänelle vastattiin iltapäivällä, että hänen tuli lähteä heti kaupungista. Hänen kuolemantuomiotaan ei pantaisi täytäntöön, vaikka hän oli tullut kaupunkiin. Seuraavalla kerralla hänen olisi se kuitenkin kärsittävä.

Marraskuussa 1670 Mickel Henriksson saatiin kiinni kaupungissa. Hän kertoi lähteneensä kaupungista karkotukseensa lauantaina ennen edellistä helluntaita ja matkanneensa neljän viikon ajan Viipuriin. Sieltä hän oli jatkanut Narvaan. Seuranaan hänellä oli ollut veljensä Anders Henriksson sekä Lars Frostin tytär Elin, jota hän oli kohdellut vaimonaan. Mickelin vaimo kertoi, että kun hänen miehensä oli lähtenyt kaupungista, oli tämä pyytänyt häntä mukaansa. Vaimo olikin lähtenyt ja jättänyt lapsensa äitipuolensa hoiviin. Kun he olivat tulleet Piispanristin Ryöväriinvalhalle, oli Mickel ottanut häneltä parhaan hameen, myssyn ja röijyn päältä ja antanut Elin Frostille.

Vaimo oli juossut itkien takaisin kaupunkiin. Pyövelin vaimo väitti miehensä syyllistyneen ryöstöihin maantiellä, mutta tämä itse kielsi kokonaan tällaiset teot. Ollessaan vangittuna Mickel särki humalapäissään 7. marraskuuta vankihuoneensa oven niin, että ovesta irtosivat karmit. Tähän hän sanoi olleensa pakotettu, sillä hän olisi muuten paleltunut vankilaansa. Hänet tuomittiin hirtettäväksi varkaudesta, toiskertaisesta huoruudesta sekä vankeudessa suorittamistaan teoista.

Mickel Henriksson ennätti valittamaan ennen tuomionsa täytäntöönpanoa, että hänen vaimonsa Margareta Mickelsdotter oli ottanut itselleen osan heidän omaisuudestaan. Margareta kielsi tämän, mutta pyysi saada siitä osan, sillä hän ei aikonut seurata miestään karkotukseen. Oikeus päätti, että hän saisi puolet omaisuudesta itsensä ja lastensa elatukseksi.

Mickel yysi raadilta vielä, ettei häntä hirtettäisi ylimmäksi hirsipuuhun, vaan että hänen ruumiinsa saisi jäädä alemmas, jotta se ei olisi spekaakkelina ja kaikkien naurun kohteena. Lisäksi hän toivoi, että ruumis voitaisiin ottaa jo seuraavana päivänä alas hirrestä haudattavaksi. Oikeus ilmoitti, ettei se voinut suostua ensimmäiseen pyyntöön, mutta ruumis voitaisiin ottaa alas jonkin ajan kuluttua, jos Mickel menisi suosiolla ja rauhallisesti kuolemaansa. Tuomio pantiin täytäntöön heti tämän jälkeen samana päivänä 21. marraskuuta 1670.

Kaupungista kerran karkotetut palasivat Turkuun ja esittivät erilaisia syitä palaamiselleen. Monet valittivat sitä, ettei heillä ollut elantoa kaupungin ulkopuolella. Toisilla oli jäänyt kaupunkiin perhettä tai omaisuutta, jota palattiin noutamaan. Näyttää kuitenkin siltä, että rikollinen toiminta, joka oli johtanut karkotukseen, jatkui heidän kohdallaan edelleen. Vaikka palaamisen rangaistus oli ankara, ei se estänyt karkotettuja kokeilemasta onneaan.

Ruohdhin Waldacunnan Caupungin Laki

Warcaudhen caari

III. Lucu.

Cuinga suren rioxen edhestä pitä miehen hirresä rippuman, eli corwansa mistaman. Caickein näidhen pitä Caupungista pois pakeneman. Tulewat he wielä sijtten Caupungihin, eli Caupungin manderelle: Mistatcaan hengensä. Naisista olcaan sama Laki: Waan se pitä eläwäldä sen werran tähdhen, maahan caiwettaman, cuin miehen hirresä rippuman.

Kirjallisuus:

Kollanius, Abraham 1618 (Rapola, Martti 1926): *Maunu Eerikinpojan kaupunginlaki liitteineen. Suomeksi kääntänyt Abraham Kollanius*. Suomen kielen muistomerkkejä III, 2. Helsinki.

Rikos ja rangaistus – Karkotuksesta palanneet. *Aninkainen*. Turun Seudun Sukututkijat ry:n jäsenlehti 2/2025, s. 8–10. Vuosikerta 29, Turku.